

**Najwyższa Izba Kontroli
Departament Pracy, Spraw
Socjalnych i Zdrowia**

Warszawa, dnia 22 grudnia 2009r.

Tekst jednolity

**Pan
Zbigniew Derdziuk
Prezes
Zakładu Ubezpieczeń Społecznych**

P/09/095
KPZ-410-14-04/2009

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, zwanej dalej ustawą o NIK, Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła w Centrali Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (zwanym dalej ZUS) kontrolę w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych w administracji publicznej latach 2005-2009 (I półrocze).

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli podpisanym w dniu 27 listopada 2009 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ust. 1 ustawy o NIK, przekazuje Panu Prezesowi niniejsze **wystąpienie pokontrolne**.

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania podejmowane w ZUS w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości.

1. W okresie objętym kontrolą poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ZUS utrzymywał się na bardzo niskim poziomie (ok. 1%), w porównaniu do wskaźnika (6%) przewidzianego w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych²

¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701 ze zm.

² Dz. U. z 2008 r. Nr 14, poz. 92 ze zm., zwana w dalszej treści „ustawą o rehabilitacji”.

Według stanu na koniec czerwca 2009 r. w Centrali ZUS zatrudnionych było 14 osób (na 14 etatach) z prawnie potwierdzoną niepełnosprawnością³, podczas gdy osiągnięcie wskaźnika, określonego w art. 21 ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji wymagałoby zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wymiarze przekraczającym 80,5 etatu.

ZUS podejmował działania skierowane do osób niepełnosprawnych:

- podpisano porozumienie ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Integracji w zakresie działań na rzecz zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ZUS oraz brano udział w Ogólnopolskich Giełdach Pracy w latach 2007 - 2008;
- w ogłoszeniach o naborze na wolne stanowiska pracy stosowano zapis zachęcający osoby posiadające ograniczenia związane z niepełnosprawnością do udziału w prowadzonym naborze⁴;
- w kwietniu 2009 r. w ZUS zorganizowano spotkanie przedstawicieli Zakładu z pełnomocnikami Rektorów Wyższych Uczelni ds. osób niepełnosprawnych, przy udziale przedstawicieli Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji, którego przedmiotem było m.in. omówienie obszarów współpracy w zakresie aktywizacji osób niepełnosprawnych w odniesieniu do praktyk, stażu, zatrudnienia;
- pracownicy ZUS uczestniczyli w szeregu szkoleniach dotyczących problematyki zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Działania podejmowane przez ZUS nie przyniosły jednak efektu w postaci istotnego zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych. W ocenie NIK, poprawę sytuacji mogła spowodować pełna realizacja programu na rzecz zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych „Niepełnosprawny – pełnoprawny pracownik ZUS”⁵. Jednak, pomimo upływu ponad 2 lat od przyjęcia go przez Zarząd ZUS, nie został wprowadzony w życie.

Należy podkreślić, iż według stanu na koniec czerwca 2009 r., w powiatowych urzędach pracy, zlokalizowanych na terenie województwa mazowieckiego, zarejestrowanych było 11.291 osób niepełnosprawnych, w tym 7.406 jako bezrobotne, a 3.885 jako poszukujące pracy.

2. Na dzień 22 października 2009 r. w Centrali ZUS zatrudniano 9 osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, w siedzibie przy ul. Szamockiej 3, w tym 5 bez uzyskania stosownej opinii Państwowej Inspekcji Pracy o przystosowaniu przez pracodawcę

³ W stopniu lekkim lub umiarkowanym.

⁴ Zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do składania dokumentów aplikacyjnych o treści, cyt.: „do składania dokumentów zachęcamy osoby niepełnosprawne”.

⁵ Program ten, stosownie do § 1 ust. 2 uchwały Zarządu ZUS nr 94/2007 z 27.11.2007 r.: „...podlega wprowadzeniu aktem wewnętrznym, zgodnie z § 3 ust. 4 pkt 1 statutu Zakładu Ubezpieczeń Zdrowotnych”.

stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej, co naruszało art. 4 ust. 5 pkt 1 ustawy o rehabilitacji.

3. Na skutek nieosiągnięcia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, przewidzianego w ustawie o rehabilitacji, ZUS dokonał wpłat na rachunek bankowy PFRON w łącznej wysokości 113.837,7 tys. zł.

Wpłaty na PFRON oraz składania stosownych deklaracji DEK dokonywała zbiorczo Centrala ZUS dla całej instytucji.

4. Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia nieprawidłowości w deklaracjach DEK, będące konsekwencją błędów popełnianych przez niektóre oddziały, co stwierdziła kontrola wewnętrzna ZUS⁶. W 4 oddziałach błędnie obliczano średnie zatrudnienie ogółem w przeliczeniu na pełny etat, w 7 błędnie włączano pracowników przebywających na urlopach wychowawczych i nie świadczących pracy w związku z uzyskaniem świadczenia rehabilitacyjnego, w 3 zaliczono pracowników posiadających orzeczone grupy inwalidzkie do innych niż orzeczone.

W efekcie popełnionych błędów Centrala ZUS dokonała 29 korekt miesięcznych sprawozdań DEK-I-0 dotyczących 2008 r. W 2009 r. sporządzono ostateczną korektę deklaracji DEK-I-0 obejmującą okres styczeń - grudzień 2008 r. W wyniku tej korekty ujawniono niedopłatę w wysokości 644,4 tys. zł, która została rozliczona w deklaracji rocznej DEK-R. W związku z nieprawidłowościami ZUS zapłacił odsetki za zwłokę w kwocie 47,9 tys. zł.

5. Sześciu pracowników niepełnosprawnych przekazało ze zwłoką orzeczenia o niepełnosprawności do Departamentu Spraw Pracowniczych, które skutkowało nie wykazaniem ich w deklaracjach DEK-I-0 od chwili nabycia niepełnosprawności i powstaniem nadpłat z tego tytułu za następujące miesiące:

- listopad i grudzień 2005 oraz styczeń, luty, marzec, kwiecień 2006 r. – nie wykazanie 1 osoby niepełnosprawnej (lekki stopień);
- maj, czerwiec, lipiec 2006 r. – nie wykazanie 2 osób niepełnosprawnych (lekki i umiarkowany stopień);
- maj 2007 r. – nie wykazanie 1 osoby niepełnosprawnej (umiarkowany stopień);

⁶ Kontrola deklaracji DEK-I-0 za miesiąc kwiecień 2008 r. wykonały Wydziały Kontroli Wewnętrznej w wybranych 10 Oddziałach Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

- listopad i grudzień 2007 oraz styczeń, luty 2008 r. – nie wykazanie 1 osoby niepełnosprawnej (umiarkowany stopień);
- listopad 2008 r. – nie wykazanie 1 osoby niepełnosprawnej (umiarkowany stopień);
- maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień 2009 r. – nie wykazanie 1 osoby niepełnosprawnej (lekki stopień).

Centrala ZUS przyjęła stanowisko, zgodnie z którym przy ustalaniu terminu, od którego osoba niepełnosprawna wliczana jest do stanu zatrudnienia, ma zastosowanie, przez analogię, art. 15 ust. 4 ustawy, dotyczący terminu ustalania wymiaru czasu jej pracy.

W ocenie NIK, brak jest podstaw prawnych dla takiego postępowania, a pracodawca, z chwilą otrzymania orzeczenia, powinien dokonać korekty miesięcznych deklaracji wpłat na PFRON w celu wykazania faktycznej liczby pracowników niepełnosprawnych, a tym samym właściwej kwoty należnej.

6. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia zamieszczenie przez ZUS uprawnień osób niepełnosprawnych w Regulaminie pracy ZUS. Zawarto w nim informacje dotyczące m.in.: prawa do dodatkowego urlopu wypoczynkowego w wymiarze 10 dni kalendarzowych; dodatkowej 15-minutowej przerwy w pracy na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek; zwolnienia od pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia: w wymiarze do 21 dni roboczych w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym, nie częściej niż raz w roku, w celu wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych lub usprawniających, a także w celu uzyskania zaopatrzenia ortopedycznego lub jego naprawy, jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy.

Najwyższa Izba Kontroli nie stwierdziła barier utrudniających dostęp osobom niepełnosprawnym w otoczeniu budynku, wejścia, ciągów komunikacyjnych, wybranych pomieszczeń biurowych oraz zaplecza sanitarnego Centrali ZUS przy ulicy Szamockiej.

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi, Najwyższa Izba Kontroli, działając na podstawie art. 60 ust. 1 i 2 ustawy o NIK, wnosi o realizację następujących wniosków pokontrolnych:

1. Zintensyfikowanie działań zmierzających do zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ZUS, m.in. poprzez pełne wdrożenie Programu „Niepełnosprawny – pełnoprawny pracownik ZUS”.

2. Wystąpienie do Państwowej Inspekcji Pracy o wydanie opinii w zakresie przystosowania stanowisk pracy do potrzeb wszystkich pracowników Centrali ZUS o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, zwraca się do Pana Prezesa o przedstawienie, w terminie 14 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków, bądź o działaniach podjętych na rzecz realizacji wniosków lub przyczynach niepodjęcia takich działań.

Stosownie do art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, przysługuje Panu Prezesowi prawo zgłoszenia na piśmie, w terminie 7 dni od otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, umotywowanych zastrzeżeń w sprawie zawartych w nim ocen, uwag i wniosków do Dyrektora Departamentu Pracy, Spraw Socjalnych i Zdrowia Najwyższej Izby Kontroli.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, termin nadesłania informacji liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały, o której mowa w art. 56 ust. 7 ustawy o NIK.